

YARGITAY HUKUK GENEL KURULU'NUN BONODA “CİRO EDİLEMEZ” KAYDINA İLİŞKİN 2007/202 NO'LU KARARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatih BİLGİLİ*

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK), 11.04.2007 tarih, 2007/2-206 Esas ve 2007/202 sayılı kararında,¹düzenleyen tarafından bonoya (emre muharrer senet) düşülen “*ciro edilemez*” kaydının bononun kambiyo senedi olma vasfını kaybetmesi sonucuna yol açmayacağı neticesine ulaşarak, bu konudaki yerel mahkemenin direnme kararını bozmuş ve 12. HD'nin kararındaki görüşüne iştirak etmiştir. Aşağıdaki çalışmada HGK'nın bonoda düzenleyenin “*ciro edilemez*” kaydına ilişkin anılan bu kararı değerlendirilmektedir.

I. UYUŞMAZLIĞA KONU OLAY VE YEREL VE YÜKSEK MAHKEMENİN KARARI

Uyuşmazlık konusu olayda, aradaki inşaat sözleşmesi gereği borçlu, borcu için 12 Milyar TL bedelli bir bono düzenlemiş ve alacaklıya vermiştir. Borçlu bonoya “*ciro edilemez*” kaydı düşmüştür. Alacaklı (lehtar) sözleşme gereği teslim etmesi gereken daireyi teslim etmediği gibi düzenleyen (borçlu) aleyhine kambiyo senetlerine mahsus icra takibi yoluna girişmiştir.

Düzenleyen-borçlu (davacı), senedin üzerine “*ciro edilemez*” şerhi yazılması nedeniyle bononun kambiyo senedi olma niteliğini yitirdiği bu nedenle kambiyo senetlerine mahsus yolla icra takibi yapılamayacağını ileri sürerek şikayet yoluyla takibin iptaline ve ayrıca, davalının

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Bandırma İİBF İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

¹ *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Yıl 2, Sayı 14, Ekim 2007, s. 124-127.

kendi edimini yerine getirmeden icra takibi yaptığından bedelsizlik nedeniyle itiraz yoluyla takibin durdurulmasına karar verilmesini istemiştir.

Lehtar-alacaklı (davalı), “*ciro edilemez*” kaydının sadece senedin ciro edilmesini yasakladığını, senedin kambiyo senedi olma niteliğini etkilemediğini, kendisinin de senedi ciro etmeden icraya koyduğunu savunma olarak ileri sürmüştür.

Üsküdar 1. İcra Hukuk Mahkemesi, “*ciro edilemez*” kaydı nedeni ile bononun teminat, müteselsil mesuliyet fonksiyonlarının ve tedavül edebilme kabiliyetinin ortadan kalkması nedeniyle senedin kambiyo senedi olma niteliğini yitirdiğini, adi senede dönüştüğü, bu nedenle kambiyo senetlerine mahsus yolla icra takibi yapılamayacağı gerekçeleri ile icra takibinin iptaline, takibin iptali sebebiyle borca itiraz hakkında inceleme yapılmasına ve karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir (20.02.2006 tarih ve 2006/74 Esas, 89 Karar no).

Lehtar-alacaklı (davalı), mahkemenin kararını temyiz etmiştir.

12. HD, “*ciro edilemez*” veya “*emre yazılı değildir*” şeklindeki kayıtların bononun kambiyo senedi vasfını etkilemeyeceği ve böyle bir bonoya dayalı olarak lehtarın, düzenleyen-borçlu (davacı) aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapabileceğini kararlaştırarak yerel mahkemenin kararını bozmuştur (09.05.2006 tarih ve 2006/7431-10310 sayılı ilam).

Yerel mahkeme icra takibinin iptali kararında ısrar (direnme) etmiş ve dava Yargıtay HGK’ya intikal etmiştir.

Yargıtay HGK kararda özetle:

“Somut olayda takip konusu bono üzerine düzenleyen tarafından “*ciro edilemez*” şerhi konulmuş, lehtar tarafından senet ciro edilmemiş ve bizzat icra takibine konu edilmiştir. Hal böyle olunca, bono üzerine konulan “*ciro edilemez*” şerhinin senedin kambiyo senedi olma niteliğini engellemeyeceğinden Daire Bozması doğrudur.

Bu nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulu’nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasa-ya aykırıdır. Direnme kararı bozulmalıdır.

Öte yandan, davacı dava dilekçesinde yukarıda açıklanan şikayet nedenleri ile birlikte itiraz nedenlerini de ileri sürmesine, şikayet nedenlerinin geçerli

bulunmamasına göre, daha önce incelenmeyen itiraz nedenlerinin incelenip, o yönden de olumlu-olumsuz bir karar verilmesi gerekir”.

II. DEĞERLENDİRME

A. TÜRK DOKTRİN VE YARGITAY KARARLARINDA BONODA “CİRO EDİLEMEZ” KAYDI

TTK'nın 736. maddesinde emre yazılı senetler “*Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu maddeye göre emre yazılı senetler, ya senedi düzenleyen düzenleyenin (borçlunun) senet üzerine “*emre yazılı*” kaydını yazmasıyla emre düzenlenebilmektedirler veya senet üzerinde emre yazılı kaydı yazılmış olmasa dahi, söz konusu senedin kanunen emre yazılı senet sayılmış olmasından dolayı emre yazılı senet olabilmektedirler.² Emre yazılı senetler ciro yoluyla devredilirler veya tedavül ederler.³

Kambiyo senedi⁴ olarak bono, poliçe ve çek gibi kanunen emre yazılı senetlerdendir.⁵ Bonoda ikili ilişki vardır.⁶ Buna göre, bonoda senedi düzenleyen ve lehtar vardır. Bu nedenle, bonoyu düzenleyen kişi esas borçlu durumundadır ve poliçeyi kabul eden muhatap gibi sorumludur (TTK m. 691). Bono kanunen emre yazılı senet olduğu için ciro yoluyla devredilir.⁷

² Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 17. bası, İstanbul 2006, s. 73-75 kn. 92-96; Pulaşlı, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 8. bası, Ankara 2007, s. 49; İmregün, Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. bası, İstanbul 2003, s. 14; Tuna, Ergun, *Ticaret Hukuku*, Cilt: III Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1989, s. 34; Deryal, Yahya, *Ticaret Hukuku*, 4. bası, Trabzon 2000, s. 151, 152.

³ Poroy/Tekinalp, s. 76 kn. 98; Pulaşlı, s. 49, 50; Kaçak, Nazif, *Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bono Poliçe Çek*, 2. bası, Ankara 2006, s. 37; İmregün, s. 14; Kayar, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 3. bası, Ankara 2003, s. 12; Tuna, s. 38; Deryal, s. 152.

⁴ Türk hukukunda kambiyo senedi üç tanedir. Bunlar poliçe, bono ve çektir. Bkz. Poroy/Tekinalp, s. 112, 113 kn. 166-168; Pulaşlı, s. 83.

⁵ Poroy/Tekinalp, s. 74 kn. 94; Pulaşlı, s. 49; İmregün, s. 14; Kayar, s. 12; Tuna, s. 35; Deryal, s. 152.

⁶ Diğer kambiyo senetleri olan poliçe ve çekte ise üçlü ilişki vardır. Bkz. Poroy/Tekinalp, s. 243 kn. 409; s. 251 kn. 425; Pulaşlı, s. 161, 162, 188 vd.

⁷ TTK m. 690 uyarınca niteliğine aykırı düşmemek koşuluyla poliçeye ilişkin hükümler bonoya da uygulanacaktır. Bundan dolayı, emre yazılı senet olarak poliçenin devir şekli ciro, bonoya da geçerlidir. Bkz. Poroy/Tekinalp, s. 247 kn. 420; Pulaşlı, s. 167.

Bononun düzenlenmesinde senede isteğe bağlı olarak bazı kayıtlar düşülebilir.⁸ Örneğin protestodan muafiyet kaydı, bedel kaydı, ihbardan vazgeçme kaydı gibi. Bonoya atılabilecek kayıtlardan birisi de düzenleyen tarafından yazılan “emre değildir” veya “ciro edilemez” kayıtlarıdır (TTK m. 593 f. 2). İsteğe bağlı olarak bonoya koyulan tüm bu kayıtların belli bir anlam ve amacı vardır.

Kambiyo senetlerinin temlik amaçlı cirosunda cironun fonksiyonlarından birisi de garanti (teminat) fonksiyonudur⁹ (TTK m. 597). Cironun bu fonksiyonu maddede “Aksine şart bulunmadıkça, ciranta, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden mesuldür” şeklinde ifade edilmiştir. Garanti fonksiyonu hukuken geçerli bir devirle başlar ve muhatap tarafından ödeme yapılınca kadar devam eder. Zamanaşımı veya hakkı koruyucu işlemlerin yapılmaması hallerinde sona erer. Müracaat hakkının kullanılmaması durumu ortaya çıkmışsa müracaat borçlusunun yapacağı ödemeye garanti fonksiyonu son bulacaktır.

Kambiyo senetlerinin temlik amaçlı cirosunda ciranta garanti borcunu iki şekilde ortadan kaldıracaktır.¹⁰

İlkin, cirantanın poliçenin (bononun) kabul edilmemesinden veya ödenmemesinden sorumlu olmayacağını poliçe (bono) üzerine yazarak senetten doğan sorumluluğunu bertaraf edebilir (TTK m. 597 f. 1). Buna sorumsuzluk veya ademi mesuliyet kaydı adı verilmektedir. Bunun için bir takım ifadeler kullanılmaktadır. Örneğin, “bila mesuliyet”, “bila teminat”, “ödenmemeden sorumlu değilim”, “kabulden sorumlu değilim” gibi şerhler koyarak ciranta sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır.

Diğer yandan, “ciranta poliçenin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir” (TTK m. 597 f. 2). Cirantanın, poliçenin (bononun) tekrar tekrar ciro edilmesini yasaklayarak da, bu yasağa rağmen poliçeyi ciro yoluyla

⁸ Bu kayıtlar şöylece sıralanabilir: Bedel kaydı, karşılık kaydı, ihbar (avis) kaydı, hesaba kaydı, ihbardan vazgeçme kaydı, olumsuz emre (rekta) kaydı, düzenleyenin kabul etmemeden, cirantaların kabul etmeme ve ödemededen sorumsuzluğu kaydı, cirantanın tekrar ciroyu yasaklaması kaydı, ikametgah ve adres kaydı, kabule arz yasağı kaydı, masrafsız iade kaydı, araya girme kaydı, nüsha kaydı, aynen ödeme kaydı, tahkim ve yetki kaydı. Bu konuda bkz. Poroy/Tekinalp, s. 134, 135 kn. 217; Pulaşlı, s. 108-115.

⁹ Temlik cirosunda cironun fonksiyonlar için bkz. Poroy/Tekinalp, s. 160-169 kn. 266-275; Pulaşlı, s. 143-146; Kaçak, s. 257; İmregün, s. 75, 76; Kayar, s. 62-64; Tuna, s. 160-168.

¹⁰ Poroy/Tekinalp, s. 168 kn. 273, 274; Pulaşlı, s. 146; İmregün, s. 76; Kayar, s. 63; Tuna, s. 164.

devralan kişilere karşı temlik cirosunda garanti fonksiyonunun doğurduğu sonuçlardan (yükümlülüklerden) kurtulması mümkündür.

Cirantanın “*ciro edilemez*” kaydını koyabilmesi gibi düzenleyen de TTK m. 593 f. 2 uyarınca aynı nitelikte kayıtlar koyabilir.¹¹ Nitekim bu, maddede “*Keşideci poliçeye: ‘emre yazılı değildir’ kelimelerini veya aynı manayı ifade eden bir kaydı dercetmişse, poliçe ancak alacağın temlik yolu ile devrolunabilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki neticelerini doğurur*” şeklinde ifade edilmiştir.

Poliçe, bono ve çek kanunen emre yazılı senetlerdendir.¹² Bu senetler üzerine ciranta tarafından konulan ciro edilemeyeceği kaydı senedi nama yazılı bir kambiyo senedi haline getirmemektedir.¹³ Buna karşın TTK m. 593 f. 2’nin açık ifadesi gereği düzenleyen tarafından konulan “*emre değildir*” veya “*ciro edilemez*” şeklindeki menfi emre kayıtları senedi nama yazılı hale getirmektedir.¹⁴

Düzenleyen tarafından konan menfi emre kaydıyla nama yazılı hale gelen senedin¹⁵ ciro yoluyla devri imkanı ortadan kalkmaktadır. Alacağın temlik yolu ile devredilebilirler. Alacağın temlikine tabi olmanın sonucu olarak, senet borçlusunu devredene karşı sahip olduğu tüm defileri devralana karşı da ileri sürebilecektir.

Yargıtay kararlarında da istikrarlı bir şekilde, düzenleyen tarafından bonoya koyulan “*ciro edilemez*” kaydının senedin bono yada kambiyo senedi olma özelliğini etkilemeyeceği, bu durumda bononun devrinin alacağın temlik hükümlerine tabi olacağı ve lehtarın düzenleyene karşı kambiyo senetlerine mahsus icra takibi yoluna başvurabileceği belirtilmiştir:

“TTK’nın 593’üncü maddesi uyarınca, “*emre yazılı değildir*” veya bu manayı ifade eder” şeklinde mesela “*ciro edilemez*” şeklindeki ibarenin ya-

¹¹ Poroy/Tekinalp, s. 135 kn. 217; Pulaşlı, s. 110.

¹² Poroy/Tekinalp, s. 74 kn. 94; Pulaşlı, s. 49; İmregün, s. 14; Kayar, s. 12; Tuna, s. 35; Deryal, s. 152.

¹³ Poroy/Tekinalp, s. 168 kn. 273, 274; Pulaşlı, s. 146; İmregün, s. 76; Kayar, s. 63; Tuna, s. 164.

¹⁴ Poroy/Tekinalp, s. 61 kn. 68; s. 74 kn. 94; s. 135 kn. 217 Pulaşlı, s. 110; Öztan, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. bası, Ankara 1997, s. 483; Kaçak, s. 37; İmregün, s. 55; Kayar, s. 53.

¹⁵ Nama yazılı senetler hakkında geniş bilgi için bkz. Poroy/Tekinalp, s. 61 vd. kn. 68-91; Pulaşlı, s. 37 vd.; Domaniç, Hayri, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, Cilt: IV, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, İstanbul 1990, s. 47 vd.

zılması, o senedin kambiyo senedi niteliğini etkilemez ve bu senede istinaden lehdarın borçlu aleyhine bu senetlere mahsus usul gereği takip yapma hakkını ortadan kaldırmaz. Bunun hilafına merci kararında yer alan gerekçede isabet yoktur.

Ancak, olayda böyle bir şerhi muhtevi bonoyu “ciro” yolu ile elde eden kişinin, 163 örnek ödeme emri tebliğ ettirmesi ve bu yolda takip açması caiz değildir. Zira TTK'nın 593. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca, böyle bir kaydı taşıyan bono ancak alacağın temlik yolu ile ve BK'nın 162. maddesine uygun şekilde devrolunabilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki sonuçlarını doğurur. Alacaklının kambiyo senedine mahsus özel yol ile açtığı takibin itiraz üzerine bu nedenlerle iptaline karar verilmesi yerindedir ve İİK'nın 170/a maddesi de bunu amirdir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerle alacaklı vekilinin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddi ile temyiz olunan merci kararının İİK'nın 366 ve HUMK'nın 438. maddeleri uyarınca onanmasına...”¹⁶

“Senedin ciro edilemeyeceğinin protokolle kararlaştırılması hatta senede yazılması, bononun vasfını ve takibini etkilemeyeceği, kaldı ki, takibin letdar tarafından düzenleyen aleyhine yapıldığı nazara alınmadan itirazın kabul olunması isabetsiz, temyiz itirazları yerinde olmakla merci kararının İİK'nın 366 ve HUMK'nın 428'inci maddeleri uyarınca bozulmasına , 27.3.1984 gününde, oy birliği ile karar verildi.”¹⁷

“Davacı vekili; müvekkilinin davalı şirkete verdiği nakit karşılığı düzenlenen toplam (15.000.000) TL'lik iki adet senede dayalı olarak yaptıkları icra takiplerinin, senetlerin kambiyo senedi olmadığından bahisle iptal edildiklerini, davalının imzaya ve borca bir itirazı olmadığını ileri sürerek (15.000.000) TL'nin faiziyle birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Davalı vekili, müvekkilinin üstlendiği kömür dekapaj işinin yürütülmesinde sunacağı teknik müşavirlik hizmetlerine karşılık senetleri aldığı kabul eden davacının bir hizmet sunmadığını, yine taşeronluk sözleşmesinin de yerine getirilmediğini, bu nedenle senetlerin karşılıksız kaldıklarını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, bonolara konulan “ciro edilemez” şerhinin senedin, bono olma niteliğini etkilemeyeceği, bononun davacı tarafından imzalanan ibra-

¹⁶ 12. HD, 20.10.1981 ve 6012/7655 sayılı karar (Kaçak, s. 100).

¹⁷ 12. HD, 27.03.1984 ve 292/3634 sayılı karar (Kaçak, s. 92).

name başlıklı belgede belirtilen iş için müşavirlik hizmetine karşılık verildiği, davacının bu iş ile ilgili olarak herhangi bir müşavirlik hizmeti yaptığını kanıtlayamadığı, bonolardaki ihdas nedeni (malen) olmasına göre nakit verdiğini iddia ederek bono metnini talil eden davacının nakit verdiğini yazılı delil ile kanıtlayamadığı, hatırlatmaya rağmen yemin teklifinde bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

Kararı davacı vekili temyiz etmiştir.

Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle geciktirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre davacı vekilinin bütün temyiz itirazları yerinde değildir.”¹⁸

B. KİŞİSEL GÖRÜŞÜMÜZ

Yargıtay HGK kararına konu olan olayda takip konusu yapılan bono üzerine düzenleyen tarafından “ciro edilemez” kaydı konulmuştur. Bono lehtar tarafından ciro edilmemiş ve bizzat icra takibine konu edilmiştir. Bu durumda icra konusu senet (bono) TTK m. 593 f. 2’nin açık hükmü gereği kambiyo senedi vasfını yitirmemiştir. Olaydaki bono nama yazılı bir senettir. Dolayısıyla lehtar bu bonoyla icra takibi yapabilecektir. Bu nedenle, gerek TTK m. 593 f. 2’nin açık ifadesi karşısında gerekse de öğretici görüşü ve Yargıtay uygulaması ışığında düzenleyen tarafından “ciro edilemez” kaydının düşülmesinden dolayı senedin kambiyo senedi niteliğini yitirerek adi senede dönüştüğü ve neticede icra takibinin iptali yönünde karar veren icra mahkemesi kararına katılma imkanı yoktur ve kanımızca Yargıtay Özel Daire ve HGK kararı isabetli görünmektedir.

III. SONUÇ

Bono kanunen emre yazılı senetlerdendir. Bonoda, bulunması gereken zorunlu şekil şartları yanında isteğe bağlı bazı kayıtlar da konulabilir. İsteğe bağlı koyulan kayıtlardan birisi de ciranta veya düzenleyen tarafından “ciro edilemez” şerhidir. Cirantanın bu şekilde bonoya koyduğu kaydın sonucu, düzenleyenin aynı şekilde koyduğundan farklı sonuca yol açmaktadır. Cirantanın “ciro edilemez” kaydı kendinden sonrakilere karşı cironun garanti fonksiyonundan doğan sorum-

¹⁸ 11.HD, 25.04.1989 ve 5961/2595 sayılı karar (Kaçak, s. 98).

luluklarını ortadan kaldırır. Ancak bononun vasfında bir değişikliğe yol açmaz. Yani bono yine emre yazılı senet olarak kalır. Buna karşın düzenleyenin bonoya düştüğü “*ciro edilemez*” kaydı senedin kambiyo senedi vasfında bir değişikliğe yol açmasa bile senedin nama yazılı bonoya dönüşmesine yol açar (TTK m. 593 f. 2). Bu durumda bono alacağın temlik hükümlerine tabi olur ve bu ölçüye göre devredilir. Ve tabi ki bono alacaklısının (lehtarın) kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvurmasına bir engel yoktur.